

*LAUSUNTO SUMMAARISTEN ASIOIDEN KÄSITTELYSTÄ JA SÄHKÖISESTÄ TIEDOKSIANNOSTA**1. Summaaristen riita-asioiden käsittely*

Ylivieska-Raahen käräjäoikeus vastustaa sitä, että summaaristen asioiden käsittely keskitetään kahdeksaan käräjäoikeuteen. Summaariset asiat eivät laatunsa puolesta vaadi keskittämistä edes kuluttajalainoihin liittyvän viran puolesta tutkimisvelvollisuuden johdosta.

Käräjäoikeudet ovat tällä hetkellä useiden eri uudistusten kohteena eivätkä kaikki eri uudistusten henkilövaikutukset ole vielä riittävästi nähtävissä. Keskittäminen heikentää keskittämisen ulkopuolelle jäävien käräjäoikeuksien mahdollisuuksia vastata joustavalla tavalla eri uudistusten yhteisvaikutuksesta mahdollisesti aiheutuvaan työvoimatarpeen vähenemiseen.

Käräjäoikeus pitää mahdollisena niin sanotun valtakunnallisen työjonon perustamista.

1.1. Summaaristen asioiden laatu edes ns. pienlainojen käsittelyn kannalta ei vaadi keskittämistä

Summaarisissa riita-asioissa käsittely tapahtuu kirjallisesti. Eli käsittelypaikalla ei ole oleellista merkitystä asianosaisten kannalta. Keskittäminen sinänsä on mahdollista.

Summaarisissa asioissa on kysymys käsittelystä, joka tapahtuu täytäntöönpanoperusteen (ulosottooperusteen) saamiseksi. Asioita on massoittain ja niiden käsittely on suhteellisen rutiininomaista. Tavallisesti keskittämisen edut ovat parhaiten saavutettavissa asioissa, joiden lukumäärä on vähäinen ja joissa tarvitaan erityistä asiantuntemusta. Esitetty keskittämisajatus ei sovi luontevasti yhteen tavallisesti keskittämisen puolesta puhuvien seikkojen kanssa.

Jo tällä hetkellä summaaristen asioiden käsittely on keskitetty käräjäoikeuksissa osalle kärjäsihteereitä. Esimerkiksi Ylivieska-Raahen käräjäoikeudessa summaarisia riita-asioita käsittelee 4 Ylivieskan kansliassa toimivaa kärjäsihteeriä, toki heidän tehtäviinsä kuuluu myös yleiskansliatöitä. Erikoistumista on siis tapahtunut, joten keskittämisellä ei ole saatavissa kovin suuria hyötyjä ainakaan erikoistumisen suhteen.

Uuden oikeuskäytännön nojalla kuluttajalainoissa on viran puolesta tutkittava ovatko vakiomuotoiset kuluttajaluottoehdot laadittu riittävän selvästi (KKO:2015:60 ja KKO:2016:73, perusteluiden kappaleet 34-36). Luottoehtojen epäselvyys/selvyys on arvioitava riippumatta siitä, koskeeko luottoa kuluttajansuojalain 6 luvun § 6 mukainen niin sanottu korkokatto (eli onko luotto yli vai alle 2.000 euroa).

Luottoja myöntävät yhtiöt ovat havahtuneet korkeimman oikeuden ratkaisukäytäntöön. Yhtiöt ovat parantaneet luottoehtojensa selvyttä. Luottoehtojen epäselvyyteen liittyvät ongelmat ovat väistyvä ongelma.

Oman kokemuksensa ja ratkaisukäytäntönsä pohjalta käräjäoikeus voi todeta, että tällä hetkellä käytössä olevat luottoehdot ovat lähes poikkeuksetta selviä. Eli epäselvyyden/selvyyden arvioiminen on jo tällä hetkellä muotoutumassa suhteellisen rutiininomaiseksi tutkimiseksi.

Viran puolesta tapahtuva epäselvyyden/selvyyden tutkiminen ei tee näitä pienlainoja erityistä osaamista edellyttäviksi asioiksi. Se että eri käräjäoikeuksissa on muodostunut hiukan erilaisia toimintatapoja tämän, jatkossa entistä rutiininomaisemmaksi käyvän tutkimisvelvollisuuden täyttämiseksi, ei ole kestävä peruste keskittää summariesia riita-asioita vain joihinkin käräjäoikeuksiin.

Pienten kuluttajaluottojen, kaupallisten vertaislainojen ym. markkinointiin ja korkojen kohtuullisuuteen liittyvät ongelmat ovat ratkaistavissa vain aineellisoikeudellisia säännöksiä muuttamalla. Näin onkin käymässä, jos jo tällä hetkellä lausuntovaiheessa oleva arviomuistio johtaa lainsäädäntötoimenpiteisiin (OM 16/41/2016). Samassa yhteydessä toki voidaan helpottaa käräjäoikeuksien työtä epäselvyyden/selvyyden arvioinnissa velvoittamalla kantajat liittämään haastehakemuksiin luottoehdot.

1.2. Henkilöstövaikutukset

Summariesia riita-asioita käsittelee siis niihin jo tällä hetkellä erikoistuneet käräjäsihteerit. Eli keskittämällä on saatavissa vain vähän niistä hyödyistä, mitä keskittämällä tavallisesti haetaan.

Tällä hetkellä on vireillä useita eri hankkeita, joilla on merkittäviä vaikutuksia käräjäoikeuksien henkilöstöön. Tällaisista hankkeista voi mainita esimerkkinä poliisin toimivallan kasvattaminen sakkoasioissa, AI-PA-hanke, sähköisen tiedoksiannon lisääminen jne. Summariesien keskittämisen jälkeen arvailujen vaaraan jää, miten käräjänotaareiden harjoitteluohjelma voidaan toteuttaa niissä käräjäoikeuksissa, joihin summariesia riita-asioita ei jäisi.

Tällä hetkellä kaikkien eri hankkeiden yhteisvaikutuksia käräjäoikeuden henkilöstölle ja henkilöstömäärille on mahdoton arvioida riittävällä varmuudella. Kenelläkään ei voine olla varmaa tietoa, riittääkö ns. luonnollinen poistuma kattamaan kaiken sen sopeuttamistarpeen, johon digitalisaatiohyödyt ja töiden muualle siirtäminen saattavat aiheuttaa. Eri käräjäoikeuksissa tulisi jatkossakin olla mahdollisimman paljon vaihtoehtoja, millä kukin käräjäoikeus pystyy vastaamaan mahdollisesta työnvähennyksestä johtuviin henkilöstövähennystarpeisiin. Saattaa tulla tilanteita, jossa haastemiehelle olisi tarjottavissa summariesien asioiden käsittelyä tai päinvastoin. Vallitsevassa muutostilanteessa ei ole syytä siirtää työtä käräjäoikeuksien välillä summariesien käsittelyn keskittämällä. Valtion ei tule etukäteistoimillaan vaikeuttaa joustavia ja ihmisläheisiä ratkaisuja käräjäoikeuksien mahdollisissa tulevaisuuden sopeuttamistilanteissa.

Keskittäminen johtaa tällä hetkellä summariesia asioita käsittelevän kanslianhenkilöstön kannalta varsin pitkiinkin työmatkoihin tai jopa täysin mahdottomiin työmatkoihin. Etätyöllä on toki mahdollista lieventää näitä haittoja. Etätyöhön liittyy joka tapauksessa omat työnjohtoon ja valvontaan liittyvät ongelmansa.

Keskittäminen sellaisenaan saattaa johtaa toisaalta tyhjeneviin tiloihin jossakin käräjäoikeudessa ja toisaalta uuden tilan rakentamistarpeisiin toisessa käräjäoikeudessa. Keskittäminen saattaa johtaa toisaalta tarpeettomiin ja toisaalta kasvaviin kustannuksiin.

Erityisesti negatiivisten henkilöstövaikutuksien takia keskittämiseen ei tule mennä tässä vaiheessa.

Jos keskittämiseen kuitenkin päädytään, on huomiota kiinnitettävä siihenkin, mihin viranomaisen kaksikielisyys johtaa. Jos summariesien keskittäminen todellakin tarkoittaa sitä, että esimerkiksi Kanta-Hämeen käräjäoikeus muuttuu kaksikieliseksi käräjäoikeudeksi, johtaa se siihen, että käsittely- ja tuomiokielillä myös laajoissa riita-asioissa ja rikosasioissa voi olla myös ruotsi.

Käräjäoikeus varauksin puoltaa työryhmän mietinnössä käsitellyn valtakunnallisen työjonon perustamista.

Summaaristen asioiden käsittelyssä ei ole eikä ainakaan saisi olla kovin suuria eroja eri käräjäoikeuksien välillä. Eli tulosoikeuksien puitteissa on suhteellisen helppo asettaa tavoitteet, mihin kunkin käräjäoikeuden ja siellä summaarisia käsiteltävän kansliahenkilön tulee vuosittain päästä.

Valtakunnallista työjonoa ei toki välttämättä tarvita tulosoikeukseen. Ylivieska-Raahen käräjäoikeus kuitenkin hyväksyy valtakunnallisen työjonon perustamisen siitä näkökulmasta, että se voi olla virkojen vapautuessa yksi keino hallittuun henkilöstöresurssien siirtämiseen, jos sellaiseen tulevaisuudessa todella tulee tarvetta esimerkiksi digitalisointihöyryjen myötä.

Kansalaisten kielelliset oikeudet ovat turvattavissa antamalla käräjäoikeudelle valtuus siirtää ruotsinkielinen tai saamenkielinen asia sellaiseen käräjäoikeuteen, jossa on sen kielistä osaamista.

2. Sähköinen tiedoksianto

Käräjäoikeus puoltaa sähköisen tiedoksiannon käyttöönottoa. On selvää, että sähköinen tiedoksianto ei tule toimimaan likikään kaikissa tiedoksiannoissa. Se voi kuitenkin vähentää ja helpottaa työtä niin sanottujen helppojen tiedoksiantojen osalta.

Kantajalla tai hakijalla on yleensä tieto vastapuolen sähköpostiosoitteesta jo ennen kuin asia laitetaan viereille käräjäoikeudessa ja sähköpostiosoitetta koskeva tieto voidaan helposti sisällyttää haastehakemukseen tai muuhun hakemukseen. Sähköpostiosoitteita on mahdollista kartoittaa myös esitutkinnassa, jolloin sähköpostiosoitteet rikosasioissakin ovat helposti saatettavissa käräjäoikeuteen. Nämä seikat olisi otettava huomioon, kun sähköistä tiedoksiantoa nyt kehitetään.

Sähköisiä järjestelmiä kehitettäessä tulee päästä siihen, että käräjäoikeuden ensimmäinen yhteydenotto eli käytännössä niin sanottu heräteviesti vastaajaan/muuhun kuultavaan voi olla myös sähköinen. Tavallinen yksityishenkilö, joka osaa odottaa esimerkiksi törkeän rattijuopumusasian tai avioeroasian vireille tuleamista, saattaisi hyvinkin hakea tiedoksiannon tietojärjestelmästä, kunhan vain saisi tiedon odottavasta tiedoksiannosta (heräteviesti). Heräteviesti saattaisi hyvinkin aktivoida kansalaisen ottamaan käyttöönsä asiointipalvelun. Käräjäoikeuden käsityksen mukaan todisteellisen sähköisen tiedoksiannon kehittyminen jää puolitiheensä, jos sähköisen tiedoksiannon yrittäminen edellyttää aina sitä, että kansalainen on ennen tiedoksiannon ajankohtaistumista sattunut ottamaan käyttöönsä asiointitilin.

Ns. tavallista sähköistä tiedoksiantoa silmällä pitäen olisi suotavaa täsmentää oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 a §:ää jo nyt niin, että prosessiosoitetta koskevassa säännöksessä tuodaan esille myös sähköpostiosoite ja mahdollisuus käyttää sitä tavallisissa tiedoksiannoissa. Välttämättä ei ole odotettava sitä, että myös hallintoviranomaisissa ja -oikeuksissa käsiteltävissä asioissa tavallinen tiedoksianto voisi tapahtua myös sähköisesti.

Laamannin sijasta:

Heikki Sneck
osaston johtaja

